

De Danser van Wanssum: echt of vals?

Vindplaats(nr.): 52^E-68: ten zuiden van Wanssum dicht langs de Grote Molenbeek

Inventarisnummer; 1242 (Archeologische Werkgroep Venray)

Afmetingen: 38 x 25 mm; materiaal: mogelijk lydiet

★ Vindplaats Danser van Wanssum

Auteur: Tosca Snijdelaar

Tussen 1960 en 1970 is deze slagsteen met graving in de buurt van Wanssum opgeraapt. Samen met andere oudheidkundige vondsten kwam het terecht in de kelder van het gemeentehuis van Venray. De graving werd toen niet gezien maar pas tijdens een inventarisatie van archeologische vondsten in 1988 opgemerkt. Het gaat om de tekening van een man gekleed in een lendendoek die een bovenarmversiering draagt. Zijn gezicht is niet aangegeven. Sommige onderzoekers menen dat er een dansende man is afgebeeld en anderen zien een speerwerper in de tekening. Het object kreeg de naam Danser van Wanssum en is zeer waarschijnlijk meer dan 10.000 jaar oud.

Voordat dit steentje uit de zak met vondstmateriaal was gerold, kende men in Nederland slechts één ander object met een graving van een menselijke figuur. De vondst van de Danser was dus buitengewoon, maar niet zonder haken en ogen, zo bleek al gauw. Kort na de vondst bracht Ad Wouters (*1917-†2001), een landelijk bekende amateurarcheoloog, de onderzoekers een envelop met vuurstenen artefacten¹. Deze artefacten waren volgens hem van dezelfde vindplaats afkomstig als de Danser en zouden uit de Ahrensburg cultuurperiode² stammen. Als zijn informatie klopte, dan zou de Danser ook zo oud zijn. Helaas was dit niet zo makkelijk vast te stellen.

Toen de graving op het steentje werd ontdekt, was men in Nederland nog aan het bijkomen van een vervalsingskwesitie die archeologen langdurig heeft bezig gehouden. Amateurarcheoloog Tjerk Vermaning (*1929-†1987) deed in Drenthe in de jaren zestig vondsten waar beroepsarcheologen van watertandden. Zo zou hij een kampement van Neanderthalers³ hebben gevonden met een geschatte ouderdom van 55.000 jaar. Een paar jaar later werd hij echter aangeklaagd voor oplichting en het vervalsen van artefacten. De rechtbank verklaarde hem in 1978 echter onschuldig. Op de vraag naar de echtheid van de artefacten gaven de rechters helaas geen antwoord. Vermaning werd in de rechtbank verdedigd door Ad Wouters. Achteraf is gebleken dat hij zich ook schuldig heeft gemaakt aan vervalsingspraktijken. Veel opgegraven objecten die toegeschreven zouden kunnen worden aan de Ahrensburg periode worden met hem in verband gebracht en zijn verdacht. Was de Danser ook een vervalsing?

Het andere object met graving van een menselijke figuur werd in 1962 in de buurt van Geldrop gevonden. Het gaat ook om een slagsteen⁴. De vondst werd gedaan net buiten een opgravingsveld en zonder toezicht van een professionele archeoloog. Net als bij de Danser merkten de amateuropgravers de tekening niet op. Zij zonden het samen met andere vondsten naar het archeologisch instituut in Groningen. Daar werd de tekening wel ontdekt en het artefact kreeg de naam Venus van Geldrop. Het is niet meer na te gaan of Wouters de hand heeft gehad in de vondst, maar hij stelde wel het vondstbericht op. De Groninger hoofdarcheoloog leek toen al argwaan te koesteren. Hij voegde namelijk een alinea toe aan dit bericht waarin stond dat hij niet overtuigd was van de authenticiteit.

Archeologen kunnen de leeftijd van een object vaststellen aan de hand van de aardlaag waarin deze gevonden is. De Venus van Geldrop was net buiten een opgravingsveld gevonden zonder dat er op dat moment toezicht was van een professionele archeoloog. De leeftijd van de steen en de graving kon daardoor niet vastgesteld worden. In zo'n geval zoeken archeologen naar elders opgegraven artefacten die er net zo uit zien en waarvan de leeftijd wél bekend is. Die

kunnen dan informatie geven over de ouderdom. Zulke objecten waren toen echter niet bekend.

Een groep professionele archeologen wilde de echtheid van beide artefacten niet accepteren. Zij vonden het te toevallig dat beide artefacten een onduidelijke vondstgeschiedenis hebben. De zaak-Vermaning, het groeiende wantrouwen jegens Wouters en de verder in Nederland en Europa onbekende stijlkenmerken droegen hier aan bij. Ze konden zich eenvoudig niet voorstellen dat de Danser van Wanssum en de Venus van Geldrop echte laat-paleolithische objecten waren. Begin jaren negentig reisden twee beroepsarcheologen af naar het Duitse Neuwied waar een onderzoekscentrum is gevestigd. Daar werden de Danser en de Venus op echtheid onderzocht. Chemische proefjes maakten deel uit van het onderzoek en beide artefacten werden onder de microscoop bestudeerd. Dit alles leverde geen harde bewijzen op over de echtheid en men was terug bij af.

Bijna twintig jaar later deed een andere beroepsarcheoloog opnieuw een poging. Hij ging daarvoor naar het archeologische laboratorium in het Franse Bordeaux. De methoden van onderzoek waren sinds de jaren negentig verder verfijnd en hij had succes. Het onderzoek wees uit dat de Danser van Wanssum echt is en dat hetzelfde geldt voor de Venus. Het steentje laat duidelijke sporen zien van gebruik als slagsteen. Bovendien laat de verwerking zien dat het hier om een heel oud object gaat. In Italië waren er intussen artefacten gevonden die sterk lijken op de Danser en de Venus en ongeveer even oud zijn. Dit was een extra bevestiging dat de Nederlandse objecten authentiek zijn.

Aangezien we niet weten in welke aardlaag de Danser precies gevonden is, kan een exacte datering niet gegeven worden. Het kan zijn dat hij behoort tot de laat-paleolithische Ahrensburg cultuurperiode of iets jonger is en gerekend kan worden tot het mesolithicum⁵.

De felle debatten over de echtheid van de Danser van Wanssum en de Venus van Geldrop zijn verstomd, maar of iedereen zich heeft neergelegd bij de ‘conclusie van Bordeaux’ is beslist niet zeker.

Grotgraving: Vado all'Arancio [tekening auteur]

Kiezelsteen met graving: Venus van Tolentino [tekening auteur]

Venus van Geldrop [foto NBM Den Bosch]

Danser van Wanssum [foto Venrays Museum]

Uitleg moeilijke termen:

¹ Een artefact is een door mensen gemaakt voorwerp, bijvoorbeeld bijlen, speerpunten of potten. Men kan het ook een object noemen.

² Het laat-paleolithicum is een periode in de geschiedenis die loopt van ca. 35.000 tot 10.000 jaar voor Christus en wordt opgedeeld in kortere cultuurperioden. De Ahrensburg cultuurperiode (12.900 tot 11.700 jaar voor Christus) hoort nog net tot het paleolithicum.

³ Neanderthalers waren mensen die voor de komst van homo sapiens – dat zijn wij – in Europa leefden.

⁴ Een slag- of klopsteen is een werktuig waarmee vuursteen wordt bewerkt.

⁵ Het Mesolithicum is een cultuurperiode die in Nederland liep van ca. 9000 tot 4.900 voor Christus.